

Л. В. Кравець

Лінгвокультурологія

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ (від лат. *lingua* – мова і [культурологія](#)) – інтегративна галузь *мовознавства*, яка вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в її функціонуванні й узагальнює цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності мовного й культурного змісту за допомогою системних методів з орієнтацією на сучасні пріоритети, суспільні цінності та норми культури. Л. нині перебуває на етапі становлення і чітко тяжіє до виокремлення на межі [етнолінгвістики](#) та [соціолінгвістики](#). Питання визначення об'єкта та предмета Л. дискусійні. Рос. вчений В. Воробйов вважає об'єктом Л. взаємозв'язок і взаємодію культури та мови в процесі функціонування, а предметом – нац. форми буття суспільства, відтворювані в системі мовної комунікації та засновані на його культур. цінностях. Рос. мовознавець В. Красних визначає об'єктом Л. мову як відображення і фіксацію культури і культуру, що сприймається крізь призму мови, предметом – одиниці мови і дискурсу. Білорус. мовознавець В. Маслова, кваліфікуючи Л. як самостійна галузь лінгвістики, докорінно відмінну від етнолінгвістики, визначає об'єктом Л. взаємодію мови, культури і людини, яка створює культуру, користуючись мовою; предметом – одиниці мови, які набули символіч., еталон., образно-метафорич. значення в культурі і які узагальнюють результати людської свідомості. Л. *Мацько* називає об'єктом Л. взаємозв'язки мови і культури, їхню взаємодію, предметом – мовні одиниці, що несуть культурол. інформацію, культурні цінності у формах нац. культури і мови, мову як форму культури і словесне мистецтво як культуру. О. *Селіванова* стверджує, що об'єктом Л. є засоби мовної системи та її дискурсивні продукти, які фіксують культурно значущу інформацію, а предметом – способи фіксації цієї інформації в мові й мовленні. Релевант. ознаками Л. деякі вчені вважають орієнтацію на синхронну взаємодію мови і культури в живих комунікатив. процесах (В. Телія); опис повсякден. картини світу в тому вигляді, в якому вона представлена в повсякден. мовленні носіїв мови, в різних дискурсах і текстах культури (І. Ольшанський); вивчення не лише мовно-естет. знаків етніч. культури, а й відображення в мові й текстах надбань світ. культури, ін. культур різних епох, а також субкультур різних угруповань людей у межах етносу та поза ними (О. Селіванова). Водночас абсолютизація живої комунікації та орієнтація на синхронність обмежують об'єкт Л. Теор. підґрунтя Л. сформували праці нім. учених психол. напряму мовознавства (Й. Гердер, В. фон Гумбольдт, Г. Штайнталь, Г. Пауль та ін.), рос. прихильників порівнял.-істор. методу (Ф. Буслаєв, О.

Афанасьєв та ін.), концепція про діяльнісно-творчий характер мови О. Потєбні. Визначальними у формуванні Л. стали мовний закон людства Л. Вайсгербера, ядром якого є закон [рідної мови](#), досвід вивчення мов амер. вченого Ф. Боаса, гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра–Ворфа та ін. У слов'янській лінгвістиці кін. 20 – поч. 21 ст. питання Л. розглядали у межах ін. наук або автономно А. Вежбицька, Є. Бартмінський, М. Толстой, С. Толстая, Н. Арутюнова, Ю. Степанов, В. Телія, В. Воробйов, В. Красних, В. Карасик, С. Тер-Мінасова, О. Шмельов, А. Залізник, В. Маслова та ін. Укр. Л. розвивалася в руслі ідей М. Максимовича, М. Драгоманова, І. Франка, [М. Грушевського](#), І. Огієнка, М. Костомарова, [Б. Грінченка](#), [В. Гнатюка](#), [С. Килимника](#) та ін. Межування укр. лінгвокультурол. дослідж. з ін. галузями гуманітар. знання, а саме лінгвостилістикою, семасіологією, ономасіологією, фразеологією, фольклористикою, культурологією, етнологією, семіотикою тощо, зумовлює їхню поліаспектність ([Л. Лисиченко](#), [С. Єрмоленко](#), Л. Мацько, [В. Жайворонок](#), [В. Ужченко](#), [О. Тищенко](#), [В. Кононенко](#), [І. Голубовська](#), [Н. Слухай](#), [Н. Мех](#), Г. Сjuta та ін.).

Першочерговими завданнями Л. є уточнення методологічних засад, створення системи методів, методик, прийомів, формування термінологічного апарату, визначення культурно-мовної компетенції носіїв мови, виявлення культур. семантики мовних знаків та її інтерпретація, обґрунтування критеріїв виявлення культурно-специфіч. одиниць тощо. Розв'язання цих питань ускладнює імпліцитний характер культур. семантики мовних знаків, що актуалізує потребу застосування спец. методів дослідження. Продуктив. з цього погляду є інтегративна концепція мовно-естет. знака, розроблена С. Єрмоленко. Згідно з нею наявність у текстах мовно-естет. знаків нац. культури засвідчує їхній зв'язок з фольклором, худож. текстами, з тим культур. дискурсом, у який занурений мовець, автор, читач.

Етапними в укр. Л. стали праці В. Кононенка, у яких узагальнено й систематизовано осн. питання, зокрема розглянуто взаємозв'язки мови і культури, розкрито роль мови у створенні й розвитку культур. надбань, простежено на матеріалі укр. літ-ри вияви нац.-культур. та мовної взаємодії. Питання Л. в Україні висвітлюють видання «Етнос і культура», «Лінгвістика. Лінгвокультурологія», «Український світ у наукових парадигмах» та ін. У сучас. Л. виокремлюють кілька напрямів дослідження: фразеологічно спрямований (В. Ужченко, О. Селіванова та ін.), концептологічний (В. Кононенко, Л. Лисиченко та ін.), лексикографічний (В. Жайворонок та ін.) та лінгводидактичний (В. Кононенко, Л. Мацько та ін.).

Рекомендована література

1. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу. К.; Ів.-Ф., 2004;
2. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти). К.; Чк., 2004;
3. Її ж. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підруч. П.; К., 2008;
4. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія: Навч. посіб. К., 2008;
5. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. К., 2009;

6. Лисиченко Л. А. Лексико-семантичний вимір мовної картини світу. Х., 2009.

Бібліографічний опис:

Лінгвокультурологія / Л. В. Кравець // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-55509>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).